

Burgemeester David Eliza van Lennep
Erfgoedprijis 2023

Juryrapport

De jury: Wim de Wagt, architectuurhistoricus, voorzitter
Marcel van Heck, deskundig op het gebied van architectuur, stedenbouw en cultureel erfgoed
Florianne van Hees, kunstdocumentalist
Rob Hinse, veelzijdig kunstenaar
Otie van Vloten, architect, beeldend kunstenaar

Ellen Kerkvliet, secretaris zonder stemrecht

Tekst: Wim de Wagt en Ellen Kerkvliet

Foto's: HVHB

Op 8 juni 2023 werd in de Orangerie van de Hartekamp te Heemstede de burgemeester David Eliza Erfgoedprijs 2023 uitgereikt aan:
Marijn van den Heuvel en Sabine Bentvelzen, bewoners Raadhuisplein 3, Heemstede.

Voorwoord

De jury van de David Eliza van Lennep Erfgoedprijs is verheugd dat er in Heemstede en Bennebroek zoveel erfgoed gekoesterd, hersteld of opnieuw onder de aandacht gebracht wordt. De ene editie is de andere niet, maar de oogst was ditmaal van een opvallend hoge kwaliteit. Zoals gewoonlijk is de diversiteit groot, uiteenlopend van restauraties en herbestemmingen tot botanisch erfgoed. Dit betekent dat de jury uitgedaagd werd op het scherp van de snede te oordelen en discussiëren. De jury hield daarbij steeds in het oog dat de essentie van erfgoed het bewaren en overbrengen van herinneringswaarden is, en dat om tot een overtuigend resultaat te komen, er altijd grote kennis van het desbetreffende erfgoedobject nodig is. Bovendien kunnen het initiatief en proces niet zonder de gedrevenheid en kunde van degenen die er verantwoordelijk voor zijn of zich erover ontfermen. Waar de jury altijd in het bijzonder op let is de mate waarin er 'tegenwind' wordt overwonnen: hoe hard moet er geknokt worden om de finish te halen?

Wim de Wagt, juryvoorzitter.

Wie was burgemeester David Eliza van Lennep

De erfgoedprijs van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek (HVHB) is niet voor niets genoemd naar David Eliza van Lennep (1865-1934), die van 1891 tot 1916 burgemeester van Heemstede was. Onder zijn burgemeesterschap transformeerde Heemstede van een dorp van buitenplaatsen en bloembollen tot een forensengemeente. Er kwamen nieuwe wijken, de woonomstandigheden verbeterden door sociale woningbouw, het aantal inwoners groeide explosief. In 1907 werd het nieuwe raadhuis opgeleverd en een jaar later begonnen de architecten Cuypers en Stuyt hun Uitbreidingsplan te realiseren. Een groen en modern Heemstede met nieuwe wegen en woonwijken verrees. Als Van Lenneps belangrijkste wapenfeit wordt de aankoop van Groenendaal gezien. Hij wilde dit landgoed een centrale plaats in Heemstede geven, als wandelbos voor iedereen. Dankzij Van Lennep kunnen wij tot op de dag van vandaag van deze groene oase in het dorp genieten.

Willy Sluiter (1873-1949) schilderde dit portret van Jhr. Mr. David Eliza van Lennep. Het hangt in het trappenhuis van het raadhuis van Heemstede.

De erfgoedprijs

Ter gelegenheid van de honderdvijftigste geboortedag van burgemeester David Eliza van Lennep heeft de HVHB in 2015 de naar hem genoemde erfgoedprijs ingesteld. Deze prijs wordt uitgereikt aan activiteiten of projecten die getuigen van een liefdevolle zorg voor, of het behoud van cultureel erfgoed in Heemstede en Bennebroek, waarbij het resultaat zo veel als mogelijk voor een breed publiek zichtbaar en tastbaar is, zodat er sprake is van een voorbeeldfunctie. De prijs wordt om het jaar uitgereikt. Deze editie betreft de jaren 2021-2022.

Belangrijkste criteria van de jury zijn:

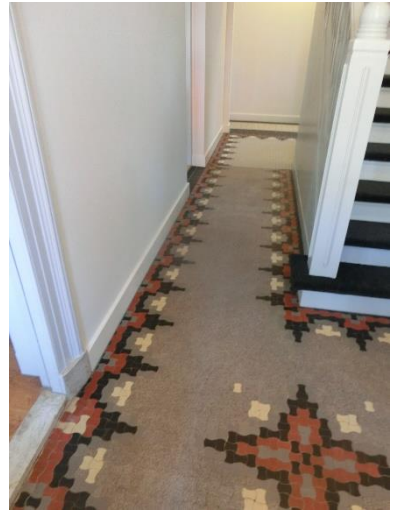
- kwaliteit van de restauratie, conservering of het initiatief
- de originaliteit of zeldzaamheid
- de voorbeeldfunctie voor Heemstede en Bennebroek
- de toegankelijkheid of beschikbaarheid voor het publiek

In opdracht van de HVHB heeft de Heemstedse kunstenaar Rosita van Wingerden voor de prijswinnaar een kunstwerk ontworpen en vervaardigd. Het object bestaat uit een sokkel van Iers gezoet (gepolijst) hardsteen, met daarop een cilinder van zilver met het jaartal en het logo van de historische vereniging. De steensoort is een associatie met de monumentale gebouwen, het zilver staat voor de schoonheid en glans van erfgoed in zijn algemeenheid.

De zes genomineerde projecten, in volgorde van zuid naar noord

- Villa Duinlust, Bennebroek
- Landhuis Mariënheuvel, Heemstede
- Clubgebouw RCH, Heemstede
- Grafkapel Van Vollenhoven, Algemene Begraafplaats Heemstede
- Pand Raadhuisplein 3, Heemstede
- Herintroductie stinzenplantje Haarlems klokkenspel door Edwin Visser, Heemstede

Villa Duinlust

Aan de Schoollaan in Bennebroek ligt sinds 1896 de villa Duinlust, gebouwd in opdracht van bloemist Herman Adolph Parmet. De naam verwijst naar de voormalige hofstede Duinlust, gelegen op een paar honderd meter ten oosten van de Schoollaan, die is afgebroken ten behoeve van de bouw van het Sint Luciaklooster. Vanaf 1920 deed de villa dienst als woonhuis van de rector van het klooster. Na vertrek van de zusters werd het pand aanvankelijk beheerd door een woningcorporatie en in 2020 werd Stadsherstel de nieuwe eigenaar.

Architect Rob van Baalen zorgde voor een ontwerp, waarin hij zowel verduurzaming van het gebouw, het terugbrengen van authentieke details en de praktische invulling verwerkte.

Er zijn negen studio's in gerealiseerd, die nu bewoond worden door jongeren met autisme, onder begeleiding van de Heeren van Zorg. Ornamentenplafonds, glas-in-loodramen en de gangvloer van krakelingtegels zijn gereconstrueerd en zowel binnen als buiten zijn de originele kleuren zoveel mogelijk teruggebracht.

De jury is blij dat het fraaie, gemeentelijke monument is geconserveerd en vindt het sympathiek dat het met een mooie maatschappelijke bestemming een nieuwe toekomst tegemoet gaat. Er is goed nagedacht over de verduurzaming. De villa is beeldbepalend voor de Schoollaan, heeft zijn grandeur behouden. De studio's zijn praktisch ingedeeld, maar steken vanwege een geringere historische sfeer enigszins af tegen de rest van het pand.

Landhuis Mariënheuvel

Op de toenmalige buitenplaats Meer en Berg is in 1907 begonnen met de bouw van een landhuis, in opdracht van jonkheer H.J. Deutz van Lennep. Architect was Foeke Kuipers. In

1946 is het aangekocht door de zusters Augustinessen en in gebruik genomen als klooster. Ze lieten er een kapel aanbouwen en gaven het gehele complex, inclusief het omliggende park, de naam Mariënheuvel.

De huidige (Franse) eigenaar Chateauform heeft het laten verbouwen tot hotel voor seminars en bedrijfsevenementen. Beheerders zijn Karen en Benoit Desetres. Het rijksmonument is hiervoor volledig onder handen genomen, er zijn 67 hotelkamers in gecreëerd evenals diverse vergaderruimtes met elk een eigen uitstraling. Er is zelfs een karaokebar en de voormalige kapel is getransformeerd tot restaurant.

De jury waardeert dat het historische landhuis dankzij Chateauform behouden blijft voor de volgende generaties en dat veel mensen 'van buiten' ervan zullen kunnen genieten. Toe te juichen is, dat prachtige, authentieke elementen zoals schouwen, houten lambriseringen, het trappenhuis en stucplafonds zoveel mogelijk bewaard zijn gebleven. Ook is de jury blij dat de vleugel uit de zestiger jaren is gespaard. Jammer is dat de 'ziel' van de zusters, die daar decennialang hebben gewoond, is verdwenen. Dat komt bijvoorbeeld door de midden in de omgebouwde kapel geplaatste wijnkast en de zeer luxe inrichting van het gehele complex. Het was vanwege de authentieke sfeer beter geweest als bijvoorbeeld op de zolder nog één chambrette bewaard was gebleven, nu resteren alleen nog de deuren ervan. Het liefst ziet de jury dat het gebouw op meerdere momenten per jaar openbaar toegankelijk is, zodat nog meer mensen het kunnen ervaren.

Clubgebouw RCH

Een clubhuis met een monumentenstatus, die – in ons land unieke – eer komt RCH toe. In 1932 verrees, midden op de velden aan de Sportparklaan, de kantine van Racing Club Heemstede. Volledig opgetrokken uit hout en ontworpen door Cornelis van Gelder. Hij liet zich daarbij inspireren door de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright, hetgeen te zien is aan het overstekende dak en de horizontale gevelindeling. Maar, hout is gevoelig voor weersinvloeden als zon en regen. Een gedeelte van de rabatdelen, in de zo kenmerkende blauw-witte RCH-kleuren, was dringend aan vervanging toe; een dure klus voor de vereniging die tevens eigenaar is van het gebouw. De club, onder leiding van voorzitter Kees Kokkelkoren, startte een crowdfundingactie onder leden en oud-leden. De gemeente en een subsidiënt brachten de rest van het benodigde geld bij elkaar. Een aannemersbedrijf voerde het werk uit, de klusploeg van de voetbalclub zorgt verder voor het onderhoud.

De jury vindt het hartverwarmend dat de club 'met vereende krachten' aan het benodigde geld is gekomen. Er is klaarblijkelijk gevoel voor erfgoed bij zowel de huidige clubleden als degenen die ooit lid waren! In een tijd, waarin ook voetbalverenigingen het moeilijk hebben om vrijwilligers te vinden, verdient RCH alle mogelijke lof voor dit belangrijke initiatief. De restauratie is verantwoord uitgevoerd, waardoor de authentieke sfeer van dit bijzondere clubhuis bewaard gebleven is. Het draagt bij aan de identiteit van deze oude voetbalclub, die niet alleen in de regionale, maar zelfs in de nationale sportgeschiedenis zo'n belangrijke plaats inneemt.

Grafkapel Van Vollenhoven

Het lijkt wel een tempeltje, de grafkapel van Van Vollenhoven op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan. Deze is gebouwd in 1883 in neoclassicistische stijl met verschillende kleuren baksteen, naar voorbeeld van een Romeinse tempel. Opdrachtgever was Maurits van Vollenhoven, de architect was V.G.A. Bosch uit Arnhem. In de kelder van de kapel staan drie grafkisten waarin Maurits van Vollenhoven, zijn vader Willem Cornelis van Vollenhoven en zijn weduwe Maria van de Poll rusten. Van Vollenhoven was een rijke familie van bierbrouwers.

Eigenaar is de gemeente Heemstede en deze heeft, mede met subsidie van de provincie Noord-Holland, de kostbare restauratie laten uitvoeren. De kapel was tot 2014 een provinciaal en tegenwoordig een gemeentelijk monument. De restauratie was dringend, als gevolg van lekkage drukten de roestende balken de muren uiteen, was het stucwerk gaan bladderen en liet het tegelwerk los. Ook het voegwerk was slecht. Alles is in oorspronkelijke staat teruggebracht.

De restauratie van zo'n bijzondere grafkapel is niet alledaags en valt volgens de jury in een uitzonderlijke categorie. De jury is enorm onder de indruk van de uitgebreide documentatie en onderbouwing. Op vakkundige wijze en met de grootste precisie is de restauratie uitgevoerd, volkomen historisch verantwoord. De moderne toevoegingen, zoals klimaatbeheersing, zijn aan het oog onttrokken. De kapel moet door een breed publiek gezien worden en is een voorbeeld voor andere beheerders van dergelijke monumenten in ons land.

Raadhuisplein 3

Het complex woonhuizen Raadhuisplein-van Merlenlaan (tot de Vrijheidsdreef) is als ensemble een gemeentelijk monument. Het woonhuis op nummer 3 is in 1901 gebouwd, in opdracht van mevrouw Christina Huijg-Steenvoorden, de weduwe van beurtschipper Pieter Huijg. Omdat de onder de zandlaag liggende veenlaag in de loop der jaren was ingeklonken, was het op staal gebouwde huis aanzienlijk scheef komen te staan. Het verschil tussen de ene en de andere kant bedroeg wel 18 centimeter. Verzakking van woningen is in deze omgeving een bekende problematiek. Ook inwendig was veel achterstallig onderhoud. Toch durfden de nieuwe bewoners Marijn van den Heuvel en Sabine Bentvelzen het in 2020 aan om het te kopen. Ze kozen ervoor het huis door een gespecialiseerd bedrijf in zijn geheel op te laten vijzelen; een spectaculaire en risicovolle operatie waarbij de gehele benedenvloer, inclusief de houten balken, verwijderd moest worden.

Gezien het bouwkundige risico was er veel moed voor nodig om het opvijzelen aan te durven. Met oog voor detail is ook de rest van de woning aangepakt. Zo zijn de ramen en het metselwerk van de aanbouw geheel in overeenstemming met het originele gedeelte gebracht. Het ontbrekende marmerwerk in de gang is keurig aangeheeld, gestucte ornamentenplafonds zijn hersteld en houten binnenluiken weer aangebracht. De jury ziet dat er veel liefde in het huis is gestoken, het glanst weer.

Haarlems klokkenspel, Edwin Visser

Het stinzenplantje *Saxifraga granulata plena*, oorspronkelijk uit Schotland afkomstig, werd al in 1737 door Linnaeus beschreven. Tot midden twintigste eeuw kwam het veel voor in de Haarlemmerhout en op Heemstedse buitenplaatsen. Toen kwam je het plantje ook nog wel tegen in catalogi van gespecialiseerde kwekers. De laatste vermelding was in een catalogus van C.G. van Tubergen uit Haarlem in 1969. Daarna werd het Haarlems klokkenspel, zoals de Nederlandse naam luidt, steeds zeldzamer; het werd niet meer geteeld.

Edwin Visser, liefhebber van bijzondere planten, besloot om het zeldzame bolgewas zelf te gaan telen. De plantjes vragen schaduw en vocht, en die zijn in zijn ruime achtertuin aan de Blekersvaartweg, waar zijn voorouders een blekerij en later wasserij hadden, voldoende aanwezig. Het kweken werd een succes en in 2022 heeft Edwin de door hem opgekweekte plantjes herplant op diverse buitenplaatsen in de omgeving. Ze zijn ook te koop bij de lokale plantenzaken en bij Edwin aan huis, zodat de kleine witte bloempjes inmiddels in menig Heemstedse tuin te vinden zijn.

De jury is onder de indruk hoe Edwin Visser dit botanisch erfgoed heeft weten terug te geven aan Heemstede en omgeving. Door zijn verrassend mooie tuin, de recente renovatie van de wagenschuur naast zijn eeuwenoude woning en het terugkweken van het Haarlems klokkenspel wordt hij door de jury een ware erfgoeddrager genoemd. Veel mensen kunnen van zijn initiatief profiteren, tot in lengte van jaren en in hun eigen omgeving.

Winnaar

De winnaar is het woonhuis Raadhuisplein 3 van Marijn van den Heuvel en Sabine Bentvelzen. Verschillende overwegingen hebben hiertoe geleid. Gegrepen door de historische charme van een op het eerste gezicht onmogelijk pand hebben de bewoners het aangedurfd om het te renoveren en restaureren. Hun liefde voor het monument is onvoorwaardelijk en uit zich in een

bewonderenswaardig resultaat. Een woonhuismonument kan zich eigenlijk geen betere eigenaren wensen. Tot in details hebben zij de erfgoedwaarden overeind gehouden of hersteld. Hieruit spreken betrokkenheid, inhoudelijke kennis en vakkundigheid in de uitvoering. Het beeldbepalende pand heeft het gehele ensemble aan het Raadhuisplein meer aanzien gegeven en is zichtbaar voor iedereen. Veel oudere woonhuizen in Heemstede en Bennebroek kampen met vergelijkbare bouwkundige problemen. Vanwege de voorbeeldwerking voor andere woonhuiseigenaren is dit particuliere project dan ook van zeer grote lokale betekenis.

